

vića na Đorđićevu oltaru kod dominikanaca iz god. 1513, za koju Westphalova ističe, da naročito jasno očituje veze s umjetnošću u Markama. Rad Vittore Crivellija možemo pratiti u Markama u vremenu od god. 1481—1501. A Nikola Božidarević je kao mlad naučnik god. 1476 otišao u Mletke, a od god. 1494 dalje nalazimo ga kao zrela majstora zaposlena u Dubrovniku. Kroz to vrijeme je majstor došao u dodir s umjetnošću Mletaka i, kako mi se čini, s umjetnošću Vittore Crivellija u Markama.

Svakako nema u radu Nikole Božidarevića i drugih dubrovačkih slikara oko god. 1500 onog razmetljivog ukrasa koji u slikama Carla Crivelli izazivlje dojam draguljarske radnje; nema onih lica razvučenih u mantegneske grimase; nema njegove fine stilizacije kose ni njegovih aristokratski zašiljenih glava Madona. Mnogo toga naprotiv potsjeća u spomenutoj Božidarevićevoj slici Đorđićeva oltara na poliptihe Carlova brata Vittore: djetinjski blagi izraz Marijine glave, laki dekorativni oblici Marijina prijestolja i sanjarske glave svetaca malih ustašca i udubljenih očiju (sr. Westphal slika 56 i L. Testi, *Storia della pittura veneziana*, 1915 sv. II, slike str. 701 do 707).

Pa još nešto. Westphalova točno kaže, da se djela dalmatinskih slikara, u većini slučajeva, mogu lako odvojiti od suvremene talijanske umjetnosti. Ona su u tehničkom pogledu manje savršena, a po shvaćanju pučkija nego talijanska. „Osim toga“, nastavlja Westphalova, „ona čuvaju do u kasno vrijeme elemente bizantinske umjetnosti, koje su proizvodi u sve vrijeme pritjecali u Dalmaciji. Tako je dalmatinsko slikarstvo ogledalo kulture ove zemlje, koja zaprema daleko naprijed prema Istoku pomaknut položaj evropskog duhovnog života“.

Ova zadnja rečenica nije točna. Domaći slikari napuštanjem zlatne pozadine za svoje Madone i svece početkom XVI vijeka gube zadnju, daleku vezu s umjetnošću Bizanta. A i ova zlatna pozadina nije bila neka lokalna dalmatinska bizantinska tradicija, već motiv, koji su, uz druge motive, dalmatinski „primitivci“ preuzeli iz Mletaka i koji su oni, u tipičnom provincijskom konservativizmu, nekoliko decenija dulje zadržali. Uz najbolju volju ne mogu pak otkriti bizantinske elemente u slici domaćeg majstora u Krku „Krist na gozbi u kući Šimuna Gubavca“, koju jedinu Westphalova poimence navodi u prilog svoje tvrdnje. Druga su stvar, naravno, kasnobizantinske ikone, koje dalmatinsko primorje dobavlja bilo iz Mletaka bilo izravno sa putovanja svojih pomoraca po Levantu; ali o njima autorica ne govori i na njih ne misli.

Dalmacija je u ranom srednjem vijeku imala historijskih veza s Bizantom; ona je istaknuti rub sjeverozapadnog Balkana. I u životu naroda, u njezinoj unutrašnjosti, mnogostruke su veze s balkanskim zaleđem. Ali umjetnost se je u njezinom primorju još u srednjem vijeku, a pogotovo u mletačko doba, razvijala gotovo isključivo u okviru utjecaja i pobuda zapanjačke, talijanske umjetnosti.

Ljubo Karaman